

Eksemplarisk dansk idéhistorie

Filosofi

Med doktorafhandlingen 'Kampen om folket – Et dannesperspektiv på dansk historie gennem 500 år' fuldender højskolemanden og lektor ved DPU Ove Korsgaard sin trilogi, der begyndte med 'Kampen om kroppen - Dansk idræts historie gennem 200 år' (1982) og 'Kampen om lyset – Dansk voksenoplysning gennem 500 år' (1997). Disse værker udgør tilsammen et hovedværk i dansk idéhistorie.

Ove Korsgaard. Kampen om folket – Et dannesperspektiv på dansk historie gennem 500 år. Gyldendal 2004. 668 sider. 399 kr.

af Hans Henrik Hjermitzlev

Mens danske idéhistorikere hovedsageligt har beskæftiget sig med de europæiske ideers historie, har andre taget udfordringen op og beskæftiget sig med den særegne danske historie. Svend Erik Stybes værk *Dansk Idéhistorie I-II* (1978-81) fremstår i sit brede emnevalg – fra politik og litteratur til naturvidenskab – men næppe i omfang og metode som et eksemplarisk stykke idéhistorie, mens Niels Thomsens *Hovedstrømninger 1870-1914 – Idélandskabet under dansk kultur, politik og hverdagsliv* (1998) giver et godt billede af en vigtig epoke i dansk åndsliv.

Imidlertid blegner disse udgivelser ved siden af Ove Korsgaards trilogi, der er et uomgængeligt værk, hvis man fatter interesse for den danske idéhistorie fra reformationen og frem. I sin forskning bygger Korsgaard bro mellem idéhistorie, kulturhistorie, identitetshistorie og institutionshistorie og når dermed frem til et resultat, der kan inspirere en bred vifte af historikere. Samtidig gør han det i et sprog, der også kan læses af menigmand. Korsgaard fortæller en god historie og formidler den godt, og det synes derfor oplagt, at han modtog den pædagogiske doktorgrad for *Kampen om folket*.

[1]

Mens Korsgaards to første værker, beskæftigede sig med idrættens og folkeoplysningens historie giver Korsgaard sig i *Kampen om folket* i kast med en begrebshistorie. Begrebet 'folk' undersøges i dets transformationer og derigennem belyses de beslægtede ideer om demokrati, nation og dannelse, der gradvist ændrede betydning fra reformationen til vore dage. Korsgaard undersøger disse betydningsforskydninger ved at konsultere både filosofiske skrifter, polemiske indlæg, lovsamlinger og ordbøger og når hermed frem til en bred forståelse af hvordan ideerne blev født, brugt og forstået af datidens tænkere og praktikere. Ydermere bindes ideerne til en konkret virkelighed, hvor pædagogiske institutioner som konfirmationsundervisning, almueskoler, seminarier og højskoler skød op i forlængelse af de ideologiske strømninger, der dominerede i tiden. I modsætning til megen idéhistorie ser på Korsgaard ikke alene på det filosofiske niveau, men beskriver, hvordan ideer bliver til mursten ved hjælp af en lang række aktører, vi ellers ikke hører om, når pædagogikkens kongerække med Rousseau, Kant, Herder og Grundtvig gennemgås. Ikke hermed være sagt, at idéhistorien kan undvære kongerne; de kan blot ikke stå alene i vores historie, der for at give et troværdigt billede af Danmarks fortid også må indbefatte fodfolk som Erik Pontoppidan, brødrene Reventlow, Tyge Rothe og Ludvig Schrøder, der alle var med til at skabe (ud)dannelsesinstitutioner, der havde en massiv indflydelse på folkets opfattelse af sig selv og det at være menneske.

Hvilken historie er det så Korsgaard fortæller over de næsten 700 sider? Han fortæller historien om, hvordan opfattelsen af folket har ændret sig siden reformationen og hvilken politisk og kulturel betydning dette har haft. Begrebet 'folk' har siden antikken haft tre grundbetydninger: folket som *demos*, *ethnos* og *pléthos*. *Demos* er den politiske betydning af folket, *ethnos* den kulturelle og *pléthos* den sociale. Korsgaard påviser, hvordan folket indtil 1700-tallet blev forstået som en social kategori. Folket var det samme som pøbelen. Det var husherrens og kongens undersåtter. Dette ændrede sig i Europa i løbet af 1700-tallet, hvor demokratiske teorier vandt indpas. Folket fik nu en positiv betydning som en suverænitetsskatogori. Hvor kongen før var den højeste autoritet blev dette transformeret til folket. Fra slutningen af 1700-tallet blev det mere og mere almindeligt at tale om kongen som indsat af folket og ikke kun af Gud. Folket blev dog stadig forstået som alle (mandlige) borgere i Helstaten, uanset sprog og kulturel baggrund. Dette ændrede sig afgørende i begyndelsen af 1800-tallet, hvor tyskerne Herder og Fichtes nationalistiske tanker trængte igennem i Danmark. Det at være dansk blev nu bedømt ud fra sproglige og etniske kriterier. Digterne og historikerne fokuserede på det særligt danske og ikke det fælles menneskelige, der ellers havde præget oplysningstænkningen i

1700-tallet. Den nationale mobilisering tog fart i 1830'erne og 1840'erne, hvor nationalistiske historiebøger (folket som ethnos) afløste statspatriotiske (folket som demos), Grundtvig fremførte sin historiefilosofi og den nationale sag blev koblet sammen med den demokratiske hos den ledende politiske gruppe, de nationalliberale. Denne kobling betød efter folketøget til kongen i 1848 og skabelsen af en demokratisk forfatning, at der udbrød borgerkrig mellem dansk- og tysksindede i Helstaten. Denne krig fortsatte i 1864, hvor de nationalliberale ønskede at løsrive Slesvig fra Holsten og få et Danmark til Ejderen. Dette var et brud på London-fredsftalen fra 1852, og Østrig og Preussen kom straks deres tyske venner til hjælp. Danmark tabte Slesvig, som det havde tabt Norge i 1814, og blev herigennem den homogene nationalstat med én stat, én nation og ét folk (bortset fra de nordiske undersåtter), som vi kender i dag. Skæbnens ironi er at mens tyskerne samlede sig til en nationalstat, tabte vi os til én.

I 1920 med Genforeningen blev hele det danske folk så endeligt samlet under én demokratisk regering. Den danske stat udviklede sig derefter til den velfærdsstat, som ingen politiske partier i dag for alvor stiller spørgsmålstegn ved.

Med medlemskabet af EU og indvandringen er den homogene nationalstat dog kommet under pres. Korsgaard mener dog, han er jo gammel højskolemand, at folket bør bevares som en samlende kategori i vores multikulturelle land. Ikke som et indskrænkende ethnos, men snarere som et demos, der står sammen om demokratiet og frihedsrettighederne. Denne forfatningspatriotisme kan ifølge Korsgaard gå hånd i hånd med forestillingen om at tilhøre et europæisk folk og endda være en del af et verdensborgerskab. Lad os håbe, at Korsgaard får ret.